



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia**

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta  
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ  
Theologiæ

**Thomas <von Aquin, Heiliger>**

**Venetiis, 1593**

Et primo, vtrum voluntas sit tantum boni.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)



ergo non potest uoluntas assentire illi nec propter se, nec propter aliud, sed absolute. Gregorius autem de Arimino, in primo sententiarum, distin. 1. quæst. 1. articulo primo, tenens oppositum, soluit hanc Scoti rationem, concessio assumpto, negando sequelam. Licet, inquit, possit ostendi uoluntati bonum neutraliter, & uoluntas possit

CIRCA primum quærentur tria.

¶ Primò, Vtrum uoluntas sit tantum boni.

¶ Secundò, Vtrum sit tantum finis, an etiam eorum quæ sunt ad finem.

¶ Tertio, Si est aliquo modo eorum quæ sunt ad finem, utrum uno motu moueatur in finem, & in ea quæ sunt ad finem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uoluntas sit tantum boni.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod uoluntas non tantum sit boni. Eadem enim est potestati oppositorum, sicut uisus albi, & nigri: sed bonum & malum sunt opposita, ergo uoluntas non solum est boni, sed etiam mali.

¶ 2. Præter potentia rationales se habent ad opposita persequenda secundum Philosopherum: sed uoluntas est potentia rationalis, est enim in ratione, ut dicitur in 3. de anima, ergo uoluntas se habet ad opposita. Non ergo tantum ad uolendum bonum, sed etiam ad uolendum malum.

¶ Præterea. Bonum & ens conuertuntur, sed uoluntas non fo-

ergo non potest uoluntas assentire illi nec propter se, nec propter aliud, sed absolute. Gregorius autem de Arimino, in primo sententiarum, distin. 1. quæst. 1. articulo primo, tenens oppositum, soluit hanc Scoti rationem, concessio assumpto, negando sequelam. Licet, inquit, possit ostendi uoluntati bonum neutraliter, & uoluntas possit circa illud habere actum, non poterit tamen habere actum neutralem, sed necessario aut propter se, aut propter aliud. Mihi autem uidetur, quod secundum rem non datur actus neuter: pie tamen inter pretando sustineri possit. Ad cuius evidentiam scito, quod cum inter contradictoria non sit medium: & distinctio uolenti penes propter se, & propter aliud, sit distinctio per contradictoria: uolunt enim propter se, aut intelligitur positue: & hoc est impossibile, quia sicut nihil est a se positue, ita nihil est propter se positue: aut intelligitur negatiue, id est, non propter aliud: & sic habetur distinctio contradictoria. Nec obstat si diceretur ex Scoto ubi supra ad quæst. penultimam, quod ad rationem finis non sufficit esse uoluntum, non propter aliud negatiue: sed oportet esse uoluntum non propter aliud contrarie. hoc enim si uerum est, in idem oportet redire, quia cum aliquid est uoluntum non propter aliud negatiue tunc affirmatur, quod illud est uoluntum, & negatur relatio ad aliud in illo ut uolito. Cum uero dicitur, quod aliquid est uoluntum non propter aliud contrarie affirmatur, quod illud est uoluntum, & negatur relatio ad aliud in illo ut uolito: & ponitur fundamentum negatæ relationis ad aliud aliquid, repugnans relationi ad aliud impositæ in ly propter aliud. Sicut cum dico, non album contrarie, pono fundamentum negatæ albedinis, aliquid repugnans albedini: fundamentum autem negatæ relationis ad aliud in fine uolito, cum non sit ex parte rei, nec apprehensionis apud Scotum, erit ex ipso actu uolitionis: ita quod uoluntum ex hoc ipso habet rationem uoliti, non propter aliud contrarie: quia repugnat sibi, ut sic uolito, amari propter aliud. Et si hoc quidem intelligatur quantum ad illum actum, bene dicitur est, & in idem redit cum uolito non propter aliud negatiue: quia quilibet actus uolitionis cadens super bono absque resolutione ad aliud, ex hoc ipso quod fertur in illud bonum ut terminum, nec tenet ultra, ponit in illo fundamentum relatæ negationis: sicut in motu locali, ex hoc ipso quod mouetur utrumque aliquo loco medio, ut termino actualiter terminante motum illum, ex hoc ipso habet rationem finis, & contrarij termini, respectu termini a quo, quantum ad illum motum. Si autem intelligatur quantum ad omnem actum possibilem superuenire uoluntati, stante illo, si stare potest, tunc falsissimum est, quoniam cum hoc, quod aliquid ametur ut finis, sit quod ametur etiam propter alium superioris ordinis ut finem, ut patet in amore actuum speculatiuorum, qui amantur propter se ut fines: ut patet 9. Metæ. & in 1. Ethic. & amantur propter Deum, ut supremum finem. Licet igitur negatio, & negatio contrarie plurimum differant: in hac tamen materia, ubi fundamentum posituum idem est, se inferunt. Et quodcumque aliquid amatur, & non propter aliud, aliud propter se ut finem, & econuerso amatur. In hoc enim finem constituimus, in quo ultimus uolitionis huius est terminus. Constat autem quod quando aliquid amatur actualiter, & non propter aliud negatiue, quod ultimus illius uolitionis terminus, est illud uoluntum, in hoc ergo

erit finis illius actus: & hoc procul dubio est uerum tenendum. Quod autem decipit oppositum dicentes, est, quia sunt quedam absolute uolita, uel nolita, quæ neutralia uidentur, sed non sunt: patet de hac uita martyrum, & proiectione mercium in mare. Martyres enim uolunt uiuere absolute, & cum hoc uolunt propter Deum priuari uita. Et similiter negotiatores nolunt proicere merces, & cum hoc nolunt perdere uitam, saluando merces. In istis enim uidetur, quod nec propter se, nec propter aliud sint uolita, aut nolita. Sed si quis diligenter inspiciat, martyr amat hanc uitam propter se, quoniam amat eam propter propriam ipsius uitæ bonitatem absque relatione ad alium finem: sed quia magis amat Deum, & Dei gloriam ac testimonium, quam propriam uitam, ideo uult oppositum uitæ propter aliud, scilicet Deum, & simile est de aliis iudiciis. Ad rationem ergo Scoti dicitur, quod licet intellectus possit aliquid presentare ut bonum absolute, abstractendo a propter se, & propter aliud in actu signato: impossibile tamen est, quod representet aliquid ut bonum absolute tali absolute, ut scilicet abstractat propter se, & propter aliud in actu exercito: quoniam oportet omne bonum representatum, aut secundum propriam bonitatem, aut secundum alienam, aut secundum utramque representari, & siquidem secundum propriam, representatur ut propter se in actu exercito: hoc enim exercet ly, propter se. Quodcumque enim representatur delectabile, & appetitur, non oportet quod representetur cum hac additione, quod est propter se bonum, quod esset in actu signato: sed sufficit representari secundum propriam bonitatem delectabilitatis, & tunc representatur, & appetitur propter se in actu exercito. Quodcumque uero representatur secundum alienam bonitatem, representatur ut propter aliud in actu exercito. Exercetur enim ly, propter aliud, per esse utile, aut expediens &c. ad aliquid. Quando autem secundum utramque bonitatem, utrumque simul concurrat, ut cum representatur aliquid ut bonum absolute, puta uita, saluatio mercium, conseruatio membri, delectatio &c. dico quod representatur ut bonum propter se in actu exercito, si est bonum honestum, aut delectabile uel propter aliud, puta finem minus amatum, sicut bonum utile, aut saluatio mercium, quæ absolute est uolita, quia utilis ad exteriora bona, minus tamen amata quam uita, quæ orta temperate est in periculo, & eodem modo appetitur ordinate. Propter quod, si quis hic absolute uolita, quorum tamen opposita malum, propter finem magis amatum dicat esse uolita nec propter se, nec propter alia propter illam imperfectionem, & propterea dari actum neutrum in uoluntate sententiam teneat, sed linguam cohibeat. Simpliciter igitur nego dari in uoluntate actum neutrum: & cum Diuo Thoma in litera, distinguo in actum respectu finis, aut propter finem.

lum est entium, sed etiam non entium: uolunt enim quandoque non ambulare, & non loqui: uolunt etiam interdum quadam futura, quæ non sunt entia in actu. ergo uoluntas non tantum est boni.

SED CONTRA est, quod Dioclitus 4. capitu. de diuin. nominib. Quod malum est præter uoluntatem, & quod omnia bonum appetunt.

RESPON. Dicendum, quod uoluntas est appetitus quidam rationalis: omnis autem appetitus non est nisi boni, cuius ratio est: quia appetitus nihil aliud est, quam quædam inclinatio appetentis in aliquid. Nihil autem inclinatur, nisi in aliquid simile & conueniens. Cum igitur omnis res, in quantum est ens, & substantia, sit quoddam bonum, necesse est ut omnis inclinatio sit in bonum. & inde est quod Philosophus dicit in 1. Ethic. quod bonum est quod omnia appetunt.

SED considerandum est, quod cum omnis inclinatio consequatur aliquam formam, appetitus naturalis consequitur formam in natura existentem: appetitus autem sensitiuus, uel etiam intellectiuis, seu rationalis, sicut dicitur uoluntas, sequitur formam apprehensam: sicut

omne bonum representatum, aut secundum propriam bonitatem, aut secundum alienam, aut secundum utramque representari, & siquidem secundum propriam, representatur ut propter se in actu exercito: hoc enim exercet ly, propter se. Quodcumque enim representatur delectabile, & appetitur, non oportet quod representetur cum hac additione, quod est propter se bonum, quod esset in actu signato: sed sufficit representari secundum propriam bonitatem delectabilitatis, & tunc representatur, & appetitur propter se in actu exercito. Quodcumque uero representatur secundum alienam bonitatem, representatur ut propter aliud in actu exercito. Exercetur enim ly, propter aliud, per esse utile, aut expediens &c. ad aliquid. Quando autem secundum utramque bonitatem, utrumque simul concurrat, ut cum representatur aliquid ut bonum absolute, puta uita, saluatio mercium, conseruatio membri, delectatio &c. dico quod representatur ut bonum propter se in actu exercito, si est bonum honestum, aut delectabile uel propter aliud, puta finem minus amatum, sicut bonum utile, aut saluatio mercium, quæ absolute est uolita, quia utilis ad exteriora bona, minus tamen amata quam uita, quæ orta temperate est in periculo, & eodem modo appetitur ordinate. Propter quod, si quis hic absolute uolita, quorum tamen opposita malum, propter finem magis amatum dicat esse uolita nec propter se, nec propter alia propter illam imperfectionem, & propterea dari actum neutrum in uoluntate sententiam teneat, sed linguam cohibeat. Simpliciter igitur nego dari in uoluntate actum neutrum: & cum Diuo Thoma in litera, distinguo in actum respectu finis, aut propter finem.

omne bonum representatum, aut secundum propriam bonitatem, aut secundum alienam, aut secundum utramque representari, & siquidem secundum propriam, representatur ut propter se in actu exercito: hoc enim exercet ly, propter se. Quodcumque enim representatur delectabile, & appetitur, non oportet quod representetur cum hac additione, quod est propter se bonum, quod esset in actu signato: sed sufficit representari secundum propriam bonitatem delectabilitatis, & tunc representatur, & appetitur propter se in actu exercito. Quodcumque uero representatur secundum alienam bonitatem, representatur ut propter aliud in actu exercito. Exercetur enim ly, propter aliud, per esse utile, aut expediens &c. ad aliquid. Quando autem secundum utramque bonitatem, utrumque simul concurrat, ut cum representatur aliquid ut bonum absolute, puta uita, saluatio mercium, conseruatio membri, delectatio &c. dico quod representatur ut bonum propter se in actu exercito, si est bonum honestum, aut delectabile uel propter aliud, puta finem minus amatum, sicut bonum utile, aut saluatio mercium, quæ absolute est uolita, quia utilis ad exteriora bona, minus tamen amata quam uita, quæ orta temperate est in periculo, & eodem modo appetitur ordinate. Propter quod, si quis hic absolute uolita, quorum tamen opposita malum, propter finem magis amatum dicat esse uolita nec propter se, nec propter alia propter illam imperfectionem, & propterea dari actum neutrum in uoluntate sententiam teneat, sed linguam cohibeat. Simpliciter igitur nego dari in uoluntate actum neutrum: & cum Diuo Thoma in litera, distinguo in actum respectu finis, aut propter finem.

¶ Super Quæstionis octauæ articulum primum

CIRCA primum artic. octauæ quæstio. diligenter aduerte duo. Primò, quod sermo tituli, & corporis articuli de uoluntate, est de actu uoluntatis qui est uelle. Hoc enim est inclinatio: hic est appetitus actualis, quo potentia appetitiua inclinatur in conueniens sibi. hic sequitur formam apprehensam, ut sic hic est solum

64. par. 4. 2. liquantur ante finem.

li. r. ethi. in prin. li. to. 5.



respe<sup>ct</sup>u boni, &c. Secundo nota, non minus in responsione ad tertium, q<sup>uod</sup> ens in ratione, co<sup>n</sup>g<sup>it</sup>it dupliciter. Primo per modum conditionis: secundo per modum obiecti. Accipi<sup>er</sup> ens in ratione, primo modo conuenit omni ei quod intelligitur: quoniam nihil actu intelligitur, nisi habeat hanc conditionem, scilicet, quod est in ratione seu intellectu, quicquid sit illud esse. Accipi<sup>er</sup> autem ut ens in ratione secundo modo, conuenit ei quod sub aliqua entis ratione quasi uestitum consideratur: sicut cum non admiscere se rumoribus, consideratur sub ratione securi: & non comedere, sub ratione fani: & se non peccaturum, sub ratione sancti. In hac responsione, hoc secundo modo sumitur esse ens in ratione: quoniam ex eo q<sup>uod</sup> negationes, priuationes, & futura consideratur, sub aliqua entis & boni ratione appetuntur. Er ad hoc directe asseritur auctoritas Aristo. q<sup>uod</sup> carere malo, sub boni rone est. Notate autem de priuationibus, negationibus & futuris, hoc dictum est: q<sup>uoniam</sup> reliqua bona sub entis ratione sunt, non solum in ratione, sed in rerum natura, ac per hoc non sunt hac dimutua denominatione contenta. Ista vero, quia in rerum natura non habent entis rationem, sed in ratione tantum, habent tamen fundamentum in re & quocumque ideo entia in ratione dicta sunt, & boni in eis rationem sit saluaria.

D. 1020  
tex. 31. to. 2.

igitur id, in quo tendit appetitus naturalis, est bonum existens in re: ita id, in quod tendit appetitus animalis, uel uoluntarius, est bonum apprehensum. Ad hoc igitur quod uoluntas in aliquid tendat, non requiritur q<sup>uod</sup> sit bonum in rei ueritate, sed q<sup>uod</sup> apprehendatur in ratione boni. & propter hoc Philosophus dicit in 2. \* Ethicor. q<sup>uod</sup> finis est bonum, uel apparet bonum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod eadem potentia est oppositorum, sed non eodem modo se habet ad utrumque. Voluntas igitur se haeret & ad bonum, & ad malum: sed ad bonum, appetendo ipsum: ad malum uero, fugiendo illud. Ipse ergo actualis appetitus boni uocatur uoluntas, secundum quod nominat actum uoluntatis. sicut nunc loquimur de uoluntate. Fuga autem mali, magis dicitur uoluntas: unde sicut uoluntas est boni, ita noluntas est mali.

AD SECUNDUM dicendum, q<sup>uod</sup> potentia rationalis non se habet ad quilibet opposita prosequenda, sed ad ea, que sub suo obiecto conuenienti continentur. Nam nulla potentia prosequitur, nisi suum conueniens obiectum: obiectum autem uoluntatis est bonum. Unde ad illa opposita prosequenda se habet uoluntas que sub bono comprehendunt sicut moueri & quiescere, loqui & tacere, & alia huiusmodi: in utrumque enim horum fertur uoluntas sub ratione boni.

AD TERTIUM dicendum, q<sup>uod</sup> illud quod non est ens in rerum natura, accipitur ut ens in ratione. unde negationes & priuationes, entia dicitur rationis, per quem etiam modum futura, prout apprehen-

Super Quaestione 8.  
Quia articulum secundum.

IN articulo secundo eiusdem quaestio. dubium occurrit de titulo, quid scilicet significet in hoc titulo uoluntas. Si sumitur pro ipsa potentia uoluntaria, extra propositum est: ut patet ex principio quaestiois ut propositum est: quod de actu uoluntatis, qui est uelle, tractandum est. Si sumitur pro uolitione, ut in responsione ad primum argumentum in primo art. declarat littera, obstat secundum argumentum & tertium, & argumentum in oppositum, & distinctio posita in principio corporis articuli huius. hanc enim omnia de potentia qua uolumus, loquuntur. Si sumitur ut pro utraque, scilicet potentia & uolitione, obstat & quocumque: uoluntas enim & quocumque est ad potentiam, & operationem.

Ad hoc dicitur, q<sup>uod</sup> praesens titulus, sicut & praecedens, intelligitur de uoluntate pro uolitione: & quod tam argumentum secundum quam tertium, arguit contra hunc sensum, sed per locum a fortiori. Si enim finis, & ea que sunt ad finem, exigunt diuersas potentias, sequitur q<sup>uod</sup> exigunt diuersos actus ut patet. Ratio autem in oppositum, & distinctio in corpore articuli allatae sunt, & propter materiam rationabiliter, ut dictum est, tactam in praedictis duobus argumentis: & propter perfectionem doctrinae, & propter proximitatem inter primum simplicemque uoluntatis actum,

scilicet uelle, & potentiam uoluntariam: propter quod communi nomine uocatur uoluntas, non aequiuoce, sed per prius, & posterius. Et haec eadem propinquitas fuit etiam iudicio meo, ratio & secundum & tertium argumentorum. Consistit autem cognitio haec in communione obiecti, ut in littera dicitur, & nunc nunc declarabitur.

In corpore articuli eiusdem dubium occurrit de assignata communione obiecti respectu potentiae, & actus eius simplicis: que scilicet est differentia inter obiectum potentiae, & secundum se obiectum potentiae. Dicitur enim in littera, q<sup>uod</sup> proprium obiectum simplicis actus potentiae, est id quod est secundum se obiectum potentiae: aut enim, ly, secundum se, distinguitur contra secundum accedens, aut contra, secundum aliud. Quocumque autem modo sumatur, aequale, immo idem omnino erit proprium obiectum potentiae, & proprium obiectum simplicis actus, quod est contra litteram uolentem potentiam extendere se ad proprium obiectum actus simplicis, & obiectum actus non simplicis. Probatur sequela: quia tam obiectum per accedens, quam obiectum per aliud, extra formalem rationem per se obiecti potentiae est.

ARTICULVS II.  
Vtrum uoluntas sit tantum finis, an etiam eorum que sunt ad finem.

AD SECUNDUM sic procedit. Videtur quod uoluntas non sit eorum que sunt ad finem, sed tantum finis. Dicit enim Philosophus in 3. \* Ethicor. quod uoluntas est finis: electio autem eorum que sunt ad finem.

¶ 2. Præ. Ad ea que sunt diuersa genere, diuersa potentia anime ordinantur, ut dicitur in 6. \* Ethicor. sed finis, & ea que sunt ad finem, sunt in diuerso genere boni. Nam finis qui est bonum honestum, uel delectabile, est in genere qualitatis, uel actionis, aut passionis: bonum autem quod dicitur uelle, quod est ad finem, est in ad aliquid, ut dicitur in primo \* Ethicor. ergo si uoluntas est finis, non erit eorum que sunt ad finem.

¶ 3. Præ. Habitus proportionantur potentis, cum sint earum perfectiones: sed in habitibus, qui dicuntur artes operatiuae, ad aliud pertinet finis, & ad aliud quod est ad finem, sicut ad gubernatorem per finem usus nauis, qui est finis eius: ad nauifaciam uero constructio nauis, que est propter finem. ergo cum uoluntas sit finis, non erit eorum que sunt ad finem.

SED CONTRA est, quia in rebus naturalibus per eandem potentiam aliquid praesit media, & pertinent ad finem, quod per se secundo, non egrreditur latitudinem per se ad quatuor obiecti. unde in proposito, quia bonum in sua communitate est obiectum potentiae uoluntariae, & bonum est commune ad bonum per se primo, id est finem, puta honestum uel delectabile, & ad bonum per se secundo, id quod est ad finem, puta uile obiectum simplicis actus huius potentiae, infertur, quod est secundum se obiectum, i. finis, qui solus amat non propter aliud.

¶ Circa probationem exclusiue conclusionis in corpore eiusdem articuli, dubium occurrit duplex. Primo, quia medium contrariae conclusioni. Est enim medium, quod ea que sunt ad finem, non sunt bona, uel uolita nisi propter finem. Ex hoc arguitur sic, Actus qui fertur in ea que sunt ad finem secundum omnem rationem appetibilitatis eorum, non est negandus ferri in ea, que sunt ad finem: sed uolito est huiusmodi secundum litteram, quia fertur in illa re uolito finis: & illa non sunt appetibilia, nisi ratione finis. Secundum dubium est: quia si uolito fertur in ea, que sunt ad finem, in quantum in eis finem uelle, uolito erit id quod electio: quoniam electio, non est eorum que sunt ad finem, nisi propter

c. 1. cir. med. dium, to. 9.

veri. q. 6. 21. ar. 3. ad 9.

co. 2. in med. tom. 5.

c. 1. a med. tom. 5.

c. 7. cir. prin. cap. tom. 5.